

Nyitott Kutató Műhely

Cigány Módszertani és Kutató Központ

**Romániai cigány
vendégmunkások a
homokháton,
avagy egy
gyilkosság
elkövetése és annak
következményei**

SURMAN LÁSZLÓ

Debrecen
2021

kisebbségsszociológia

CIGÁNY MÓDSZERTANI ÉS
KUTATÓ KÖZPONT

Romániai cigány vendégmunkások
a homokháton,
avagy egy gyilkosság elkövetése és
annak következményei

(Kisebbségsszociológia)

NYITOTT KUTATÓ MŰHELY
(NYKM)

Készítette: Surman László

Debrecen, 2021.

Tartalom

Bevezetés.....	3
1. A homokháti települések helyzete általánosságban	4
2. A romániai cigányok homokhátra érkezésének előzménye	6
2.1 A romániai cigányok történetéről dióhéjban	6
2.2. A magyarországi homokhátra érkezés kezdeti időszaka	7
2.3. A romániai cigány vendégmunkások jelenléte	9
3. Egy gazda életének a kioltása és az azt követő események	11
3.1 A gyilkosságot követő napok	12
3.2 A jobbik radikális követelései	14
3.3 A mórachalmi polgármester megoldási lépései	14
3.4 A vendégmunkások megtapasztalásai.....	16
4. Az események elemzése	18
4.1 Az önkormányzati rendészeti csoport működése	21
4.2 Diszkrimináció és kollektív megfélemlítés.....	22
4.3 Néhány nehéz év után	24
5. Összefoglalás	25
Felhasznált források.....	26

Bevezetés

Dolgozatom témáját illetően, egy olyan etnikai kisebbség nehézségeiről szeretnék írni, akik Romániából, pontosabban Erdélyből települtek át hazánkba, akik kultúrájukban, nyelvükben, történelmükben elkülönülnek, öltözködésük a környezetükben élő közösségektől eltérő, ugyanakkor szorgalmas, kétkezi munkás emberek, akik saját szülőföldjüket otthagytak váltottak országot a maguk és családjuk jobblétének reménységében. A későbbiekben azonban 2012 októberében egy nem várt esemény rázta meg a homokhátsági településen élőket és az új otthonra találó cigány közösséget egyaránt, amikor egy hatvan éves gazdát megölt és kifosztott két román állampolgárságú cigány¹ fiatal. Dolgozatomban szeretném bemutatni ennek az etnikai kisebbségnek a szociális, társadalmi helyzetét mind a gyilkosság előtt időszakban, majd az azt követő, xenofóbiáról és bűnbakképzésről szóló időszakban.

Fontosnak tartom, hogy ezt a cigány közösséget személyesen is ismerem, lelkeszi munkámból kifolyólag pedig rendszeresen találkozom velük. A dolgozat aspektusát tekintve, mind ez ideig nem foglalkoztam ennek a közösségnek a kisebbségszociológiai megközelítésével, ami jelen helyzetben komoly kihívást jelent. Természetesen ez nem csak rémületet tartogat számomra, hanem

¹ Dolgozatom során a „cigány” megnevezést használom.

örömet is, hiszen olyan ajtókat nyithatok meg és léphetek be rajtuk, amiknek a létezését eddig észre sem vettem. Dolgozatom megírásához interjúbeszélgetést készítettem Péter Pál Nataniellel, a zákányszéki pütkösdi gyülekezet lekipásztorával, áttanulmányoztam a témát illető különböző internetes felületeken található tudósításokat is, valamint felhasználtam néhány irodalmi szakmunkát. A dolgozatomban elsősorban leírásra törekszem.

1. A homokháti települések helyzete általánosságban

A homokháti kistérség településeit a táji adottságok, történelmi azonosságuk és jelenlegi helyzetük kapcsolja össze. A kistérséget a következő települések alkotják: Ásotthalom, Bordány, Domaszék, Forráskút, Mórahalom, Öttömös, Pusztamérges, Rösze, Ruzsa, Üllés, Szatymaz, Zákányszék, Zsombó települések, valamint a Bács-Kiskun megyei Balotaszállás és Kelebia. Ezek közül városi rangja csak Mórahalomnak van, amely városi funkcióinál és központi fekvésénél fogva a térség központja. A térség gazdasági és társadalmi szempontból elmaradott, hátrányos helyzetű térség. A falvak mellett hatalmas, infrastrukturálisan fejletlen tanyavilág veszi körül.²

A rendszerváltoztatást követően a csongrádi térség kistépüléseinek, falvainak demográfiai és gazdasági viszonya

² Matula, 1998.

folyamatos átalakuláson ment keresztül. Ez leginkább azt jelentette, hogy a fiatalok nagyobb városokba mentek továbbtanulni, vagy éppen a folyamatosan növekvő munkanélküliség elől menekülve, más településekre költöztek át. A kistelepüléseken, falvakban főleg az idősek maradtak és azok az emberek, akiknek valamilyen okból nem volt lehetőségük elmozdulni. Ez a fajta „*elvándorlás*” tovább növelte a falusi életet egyre inkább jellemző nehézségeket, hiszen az egyetlen még működő gazdasági tényező, a mezőgazdaság is hanyatlásnak indult. A demográfiai változás, az elvándorlás kihatott a termelői szektorra is, ami okán kétkezi munkavégzésre már-már nem lehetett munkaerőt találni. Azok pedig, akik mégis úgynevezett napszámos munkát vállaltak, hamar otthagyták a gazdákat, mert a munkavégzés és az azért járó jövedelem irreális relációban voltak. Horváth szerint a 2010-es esztendőben már voltak olyan személyek is, akik húsz éve nem találtak maguknak megfelelő munkát. Az „*ottmaradottak*” közül nagyon sokan alkoholisták lettek, az önkormányzatok számukra új munkalehetőséget nem tudtak teremteni, amiben az ott élő emberek láthatólag bele is nyugodtak.³ A mezőgazdasági vállalkozók számára azonban a munkaerő hiánya az élet-halál kérdését jelentették.

³ Horváth, 2014. 04. 04.

2. A romániai cigányok homokhátra érkezésének előzménye

2.1 A romániai cigányok történetéről dióhéjban

1948. után, amikor a kommunizmus kiépült Romániában, a cigányok nem szerepeltek a továbbiakban semmiféle politikai jellegű iratokban. A KPPI⁴ 1948 decemberében lerakta a nemzeti kérdéstről szóló új politikájának határköveit a nemzeti kisebbségeket érintően, de a cigányokról egyetlen szót sem említett. A cigányokat nem számolták az együtt élő nemzeti kisebbségek közé, ami azt jelentette, hogy egészen 1989-ig megtagadták tőlük ezt a státuszt.⁵ Péter Pál Nataniel elmondása alapján a nagyszüleinek sokáig még személyi igazolványuk sem volt, sőt akadtak olyanok is, akik még anyakönyvi kivonattal sem rendelkeztek.⁶ Lelkészi szolgálatom során 2010-ben Székelyhídon jártam a cigánytelepen, ahol közel hatezer ember él, nagytöbbségük sárházban és bádogkunyhóban. Ottlétemkor több személyes beszélgetésem volt a cigányokkal, akik elmondták, hogy sok embernek nem tudják az életkorát, mert születésükkor nem állítottak ki számukra anyakönyvi kivonatot. Ennek hiányában pedig semmiféle szociális ellátáshoz nem férnek hozzá, mert az állam így nem vesz tudomást a létezésükről. A gyermekek így nem tudnak

⁴ Kommunista Párt Politikai Irodája

⁵ Viorel, 2001, 218.

⁶ Péter, 2020. 12. 07.

iskolába járni, nem veszik fel őket hivatalos munkahelyre, nem látják el őket egészségügyi szükségükben, nem tudnak lakást vásárolni, de építeni sem, sőt a hiányos közüzemi szolgáltatást sem vehetik igénybe. Megtudtam azt is, hogy lenne lehetőségük a személyes iratok beszerzésére, azonban azok olyan költségekkel járnak, amit nem tudnak megfizetni. Viorel leírja, hogy 1992-ben elkészült egy átfogó és egészen pontos cigány kutatás, a Bukaresti Egyetem és az Életminőséget Kutató Intézet közös szervezésében, amit a „Cigányok mellőzése és az aggodalom” című kötetben közre is adtak. Ez a tanulmány rámutat, hogy a romániai cigányok szociális és társadalmi helyzete „riasztó”.⁷

2.2. A magyarországi homokhátra érkezés kezdeti időszaka

Az első személyek még az 1990-es évek elején érkeztek meg Zákányszékre, legalább is Tanács József⁸ visszaemlékezése szerint. Elmondása alapján négy „*suvickosképű*” fiatal fű vánszorgott koszosan és éhesen azon a földúton, ahol éppen ő is elhaladt. Ahogy melléjük ért, szóba elegyedtek, és kiderült, hogy a négy cigányfiú a romániai Balázsfalváról érkezett Magyarországra, és éppen Ausztriába tartanak, de elfogyott a pénzük. Megegyeztek, hogy Tanács József ad nekik pénzt, de csak akkor, ha ledolgozzák neki.

⁷ Viorel, 2001, 233 – 234.

⁸ Zákányszéki mezőgazdasági termelő.

Elmondta azt is, hogy az erdélyiek nem sokért dolgoztak, és hogy ez kölcsönös előnyökkel járt. Tanács szerint ők voltak az első romániai cigány vendégmunkások a homokháton. Nagy Mihály⁹ Székelyudvarhelyről jött Magyarországra még 1998-ban, akkor volt tizennégy éves. Az édesapja halála után anyjával együtt érkezett Akasztóra, a szőlőbe dolgozni. Emlékei szerint nagyon igyekezett, hogy jól dolgozzon, mert ha valamit elrontott a munkában, akkor a helyi gazda megverte. Amikor Zákányszékre átköltöztek, mindenki azt látta, hogy milyen gyorsan dolgozik a Misi. Persze az csak később derült ki, hogy azért iparkodott ennyire, mert azt gondolta, hogy a magyaroknál az a szokás, hogy megverik a cigány munkásokat, ha nem jól dolgoznak.¹⁰ Péter Pál Nataniel is ebben az időszakban jött át Magyarországra az erdélyi Erdőszentgyörgyről. Elmondása szerint ebben az időben is szó szerint éheztek a cigányok, ő maga már tizenegy éves kora óta dolgozott. A Román állam semmibe vette a cigányokat, nem törődött velük. Aki tehetett az külföldre menekült, hogy ne haljanak éhen. Az ő családja Magyarország mellett döntött. Először Balástyán kezdtek dolgozni, majd 2004-ben megtért és csatlakozott az akkor még Evangéliumi Pünkösdi Közösséghez.¹¹ Először a Kisteleki Pünkösdi Gyülekezetbe járt, majd azt követően

⁹ A Magyar Pünkösdi Egyház Országos Cigánymisszió zákányszéki gyülekezetének szolgálója.

¹⁰ Szlavkovits, 2013. 03. 29.

¹¹ Ma már, Magyar Pünkösdi Egyház.

bekapcsolódott a Ruzsai Pünkösdi Gyülekezetbe, amit követett a zákányszéki gyülekezet megalapítása.¹²

2.3. A romániai cigány vendégmunkások jelenléte

Péter Pál Nataniel lelkipásztor visszaemlékezésében elmondta, hogy az erdélyi cigány férfiakra jellemző, hogy – bár fizikumukat tekintve nem látszik rajtuk – igen szívós, erős emberek. Megbízható, hűséges munkaerőnek számítanak, akiknek a bizalmát könnyű elnyerni, azonban, ha becsapják őket, akkor nem felejtenek. A pénzzel való bánásmódjuk sajnos hagy kívánni valót maga után, mert amennyire nehéz körülmények között keresik meg azt, olyan könnyelműen el is szórják. A munka után általában a kocsmá volt az első, ott italoztak, aztán ritka volt, ha nem történtek verekedések.¹³ Horváth írásában azt is kiemeli, hogy a Romániából érkező vendégmunkások közül sokan nem beszélik a magyar nyelvet. A gazdák még így is nagyon jól járnak velük, mert a helyiekhez képest sokkal olcsóbban dolgoznak. Tatár¹⁴ hivatkozva írja, hogy ötszáz forintos órabérben dolgoznak, akár napi tizenhat órát is. A fő szezonban ez hat-hétszáz vendégmunkást is jelentett. A helyiekkel ezt nem tudják megcsinálni. Fontos az is, hogy az elszállásolásukról a

¹² Durkó, 2020. 12. 07.

¹³ Péter, 2020. 12. 07.

¹⁴ Tatár Gábor, ruzsai képviselő, az LMP megyei szervezetének mezőgazdasági szakpolitikusa.

gazda gondoskodik általában, aki saját tanyáját vagy istállóját adja a munkásoknak, akik természetesen ezért albérletet fizetnek. Ezek az ingatlanok sokszor lakhatásra alkalmatlan „lyukak”.¹⁵ Szlavkovits megemlíti azt is, hogy a vendégmunkások és a helyi magyar lakosok között sok feszültség keletkezett. Tanácsra hivatkozva írja, hogy a romániai cigány vendégmunkások kezéből kifolyik a pénz, isznak, nótáztatnak, ezt követően meg összeszólalkoznak a helyiekkel a kocsmában, azok meg „büdösrománoznak” meg „büdösrománcigányoznak”, amit persze követ a fizikai tettlegesség és a napokig, hetekig tartó harag.¹⁶ A vendégmunkások jelenléte megosztja az itt élőket. A gazdák örülnek az olcsó „rabszolga” munkásoknak, a helyi lakosok azonban nem nézik jó szemmel őket. Azt mondják, hogy a román cigányok elveszik előlük a munkát, és sokszor félelembe tartják őket. Ez az indok minden esetre nem lehet valós, hiszen maguk a gazdák arról panaszkodnak, hogy a helyi lakosok nem mennek hozzájuk dolgozni, mert keveslik a fizetést, a munkát pedig sokalják. A vendégmunkások magukkal hozzák a családjukat is, gyermekeik igénybe veszik a helyi oktatást, egészségügyet, és ha van jogosultságuk, akkor az állami támogatásokat, segélyeket is. A helyi lakosok ezt sem nézik jó szemmel, mert úgy érzik, hogy ez által az ő jogaik és számukra járó

¹⁵ Horváth, 2014. 04. 04.

¹⁶ Szlavkovits, 2013. 03. 29.

támogatások csorbulnak. Ezzel kapcsolatban fontos az is, hogy sok gyermek viszont egyáltalán nem járt iskolába, mert nem beszélték a magyar nyelvet és nem volt kettős állampolgárságuk sem.¹⁷ Ezt követően 2016-ban Élő Anita egy „új jelenségre” hívta fel a figyelmet, miszerint a homokháti mezőgazdaságban dolgozók 90%-ban erdélyi vendégmunkások, főleg cigányok, akik egyre többen már le is telepedtek, sőt kettős állampolgárságot is szereztek.¹⁸

3. Egy gazda életének kioltása és az azt követő események

Ahogyan azt dolgozatomban már többször is megfogalmaztam, a vendégmunkások és a helyi lakosok együttélése valóban nem volt zökkenőmentes, azonban ami 2012. október 22-én történt Mórachalmon, az – *már egyébként is felfsپannolt* – országos társadalmi feszültségeket váltott ki. Ebben az időszakban ugyanis két román állampolgárságú magyar cigány, Zsiga Viktor és Dobos György kifosztotta és halálra verte a hatvan éves B. Józsefet.

¹⁷ Péter, 2020. 12. 07.

¹⁸ Élő, 2016. 08. 07.

3.1 A gyilkosságot követő napok

2012. október 24-én, a gyilkosságot követő napon a Jobbik szervezésében tüntetés kezdődött a Mórahalmi rendőrség épülete előtt. A tüntetésre buszokkal is érkeztek emberek, akik éppen egy Budapesten, október 23-a köré szervezett megmozdulásról érkeztek vissza, valamint a demonstráción megjelent az úgynevezett Magyar Gárda is. Csak érdekesség képpen jegyzem meg, hogy a 2.3-ban már említettem, hogy Horváth, Tatárra hivatkozva elmondta, hogy a mezőgazdasági főszezonban hat-hétszáz vendégmunkás van a homokháton, ezzel szemben a Jobbik szónoka már „*sok ezer illegális vendégmunkásról*” beszélt. A tüntetésen elhangzott az is, hogy ezeket a cigányokat a nagygazdák hívják be az országba, azért, hogy minél olcsóbban dolgoztassák őket, így a saját nyereségüket növelik, nem törődve azzal, hogy a bűncselekmények száma hatalmas mértékben megnövekedett. Tóth Péter, a Jobbik megyei elnöke azt mondta, hogy mindez az esemény a rendőrség gyengesége, hogy nem foglalkozik a bűnözőkkel, és hogy ők előre megmondták, hogy a romániai cigányok ölni fognak. A mórahalmi polgármester, Nógrádi Zoltán¹⁹ a tüntetőket felszólította, hogy oszlassák fel a tömeget. A tömegdemonstráció résztvevői ezt követően elvonultak egy nagygazdasághoz, ahol romániai vendégmunkások voltak elszállásolva.²⁰ Az elkövetőket a

¹⁹ Mórahalom fideszes polgármestere

²⁰ Dobó, 2012. 10. 24.

rendőrség forrónyomosai szinte órákon belül elfogták és előállították, ezzel mintegy rácsáfolva az előző napon spontán szervezett demonstráción elhangzottakra, miszerint a rendőrség gyenge és tehetetlen a cigány bűnözőkkel szemben. Nógrádi az események sorozatában kijelentette, hogy az általa vezetett kisváros biztonságos, élhető és a rendőrség, valamint a helyi önkormányzat minden helyzetnek a magaslatán áll, sőt eddig semmi olyan probléma nem történt, amit ne tudtak volna összefogva, napokon belül megoldani. A demonstrálókkal kapcsolatban azt is megfogalmazta, hogy a résztvevők részegek voltak és a város lakosaiban félelmet keltettek, valamint a sajnálatos eseményt politikai haszonszerzésre kívánta a Jobbik felhasználni, amit visszautasít. Mindazzal együtt, hogy a város vezetését, a gazdákat és a rendőrséget le „*hazaárulózták*”. Nógrádi megjegyezte azt is, hogy a radikális tüntetők azt kiabálták, hogy a homokháti gazdaságokat fel kell gyújtani, ami sokakban nem csak félelmet keltett, hanem a társadalmi csoportokat mélységesen megosztotta és egymással szembefordította. A polgármester bejelentette azt is, hogy összehívja a gazdákat és felmérést készítenek a vendégmunkásokról.²¹

²¹ Sz. n., 2012. 10. 23.

3.2 A Jobbik radikális követelései

Fontos momentum, hogy a Jobbik kommunikációjában a romániai cigány vendégmunkásokat illetően, már 5–10 ezer idénymunkásról beszél. Tóth Péter a demonstrációt követően azzal fenyegette a gazdákat, hogy nyilvánosságra hozza mindazok nevét, akik cigánybűnözőkkel dolgoztatnak. Követelésükben megfogalmazták azt is, hogy a mórachalmi polgármesternek azonnali hatállyal le kell mondania, mert képtelen arra, hogy az ártatlan magyarokat megvédje a cigánybűnözőkkel szemben. Mondatainak nagyobb hangsúlyt adva, azzal folytatta, hogy amennyiben a polgármester nem távozik, a Magyar Gárdát hívják segítségül.²²

3.3 A mórachalmi polgármester megoldási lépései

A Jobbik által gerjesztett politikai nyomás és az egyre fokozódó társadalmi feszültség gyors válaszokat követelt meg. Ennek értelmében Nógrádi összehívta a homokháti térség mezőgazdászait, akik vendégmunkásokat alkalmaztak, és abban egyeztek meg, hogy sürgőszerű egy helyi rendészeti csoport felállítása, akik folyamatos jelenlétükkel ellenőrzik a tanyavilágot. Az érintett településeken figyelik az idénymunkások viselkedését, szükség szerint pedig fellépnek velük szemben. Ezen döntését a 2012. évi CXX. rendészeti

²² Sz. n. 2012. 10. 23.

csoportok létrehozását lehetővé tevő törvény inspirálta. A helyi rendészeti csoportokat Ruzsa, Zákányszék, Ásotthalom, Domaszék és Bordány településein már novemberben elkezdték megszervezni. 2013 márciusában már a toborzás is elkezdődött. Az idézett törvény értelmében ezeknek a szervezeteknek a következő lehetőségei vannak: A rendészeti feladatokat ellátó személy feladatának ellátása közben alkalmazhat testi kényszert, használhat vegyi eszközt, ha a tetten ért személy felszólítás ellenére a cselekménnyel nem hagy fel. Az ellenszegülés megtörése, a szökés megakadályozása érdekében a rendészeti személy bilincset is alkalmazhat, valamint jogosult az elkövetőt a rendőrség kérkezéséig visszatartani. Nógrádi szavaival élve, ezek a személyek „*majdnem rendőrök lesznek*”. Ezzel a szervezkedéssel nem mindenki értett egyet, Tatár határozottan szembe helyezkedett ezzel a döntéssel, véleménye szerint nagyon nagy az esélye a hatalommal való visszaélésnek, főleg azokon a településeken, ahol nagy a cigányellenesség. A Helsink Bizottság is állást foglalt ez ügyben, szerintük diszkriminatív és jogellenes az intézkedés, visszaélésekre ad lehetőséget, hallgat az intézkedésekkel szembeni panasz lehetőségéről, így szabad utat ad a kontroll nélküli fellépéseknek. Aggályosnak tartja azt is, hogy hasonló jogosítványokkal ruházza fel a helyi rendészeti csoportot, mint ami a rendőrségre vonatkozik. A rendészeti csoport finanszírozására

egyébként alapítványt is létrehozta, amelyen keresztül a gazdáknak is lehetőséget adtak a feladat támogatására.²³

3.4 A vendégmunkások megtapasztalásai

Péter Pál Natániel, a helyi pünkösdi gyülekezet lelkipásztora a következő tapasztalatokról számol be. Ahogy azt már az előzőekben is feljegyeztem, elismeri, hogy a vendégmunkások között sok olyan személy volt, akik munka után a kocsmába mentek és nemegyszer előfordult az is, hogy ittasan a helyiekkel összeszólalkoztak és verekedésbe is keveredtek. Kisebb lopásokról is hallott, azonban a gyilkosságot követően olyan mértékben megnőtt a cigányellenesség, amit soha még az előtt nem tapasztalt sem Romániában, sem Magyarországon. Beszámolójában elmondta, hogy a gyermekeiket olyan atrocitás érte, ami miatt több szülő, már nem merte elengedni őket az iskolába sem. A rendészeti csoport folyton vegzálta azokat az embereket is, akik a boltba mentek élelmiszert vásárolni, volt olyan bolt, ahol nem is szolgálták ki őket. Ha valakit a munka után megláttak az utcán járkálni, vagy a kocsmában, azt haza zavarták. Személyében azt élte meg, hogy az összes romániai cigány vendégmunkást egy kalap alá vették, de nem csak az emberek, hanem a politikai szereplők is. A zákánySZÉKI gyülekezet a települési önkormányzattól bérelt

²³ Szlavkovits, 2013. 03. 29.

helyiséget az istentiszteleti alkalmak megtartására, azonban ez a lehetőség egyre drágább lett, olyan bérleti díjat kértek tőlük, amit alig tudtak megfizetni. A kezdeti időszakhoz képest volt, hogy a bérleményért négyszeres árat is elkértek, azt remélve, hogy ezáltal megakadályozhatják a cigányok vallásgyakorlását. Miután azonban azt tapasztalták, hogy a gyülekezet bármilyen árat megfizet, csak hogy találkozhassanak, egyszerűen más rendezvényekre hivatkozva nem adtak számukra még túlárázott bérletidíj ellenében sem helyet. Péter Pál Natániel beszélt arról is, hogy azért tapasztaltak jó dolgokat is. A gazdák például nagy többségben kiálltak mellettük, látták a munkájukat, és szükség is volt rájuk. A helyiek nem jártak dolgozni, kevesellték a fizetést, a munkát meg sokallták. A gazdák is kimondták, hogy a magyarok ennyiért nem hajlandóak náluk dolgozni, sőt nem is bírják úgy a munkát, mint a románok. Volt olyan újságíró is, aki kiállt a vendégmunkások mellett, és olyan interjút is készített, amiben lehetőséget adtak Péternek megszólalni. Ezek a cikkek is sokat segítettek abban, hogy a feszültségeket valamelyest oldani tudják, hiszen el tudták mondani a saját álláspontjukat is a gyilkossági ügygel kapcsolatban, valamint az őket ért igazságtalan támadásokról.²⁴

²⁴ Péter, 2020. 12. 07.

4. Az események elemzése

Meglátásom szerint olyan globális társadalmi válságot tükröz az általam vázolt eseménysorozat, ami számos társadalmi politikai intézkedések elhibázott döntéseit veti fel. Az első észrevételem, ahogyan azt meg is fogalmaztam a 2.1 pontban, hogy a romániai politikai rendszer 1948-tól egyáltalán nem vett tudomást az országukban élő cigányokról. Nem foglalkozott a demográfiai kérdésekkel, hiszen még anyakönyvi kivonatot sem állított ki számukra, a lakhatási problémáikkal, az egészségügyi állapotukkal, sem pedig az oktatási rendszerbe való bevonásukkal, vagy a felzárkózási esélyeikkel. Nem felejtkezhetünk meg arról sem, hogy csak 1856. február 20-án hirdette ki a *„Havaselve fejedelemség törvénykönyve az összes cigányok felszabadítására”* nevezetű törvényt,²⁵ mind ez ideig Romániában a cigányok ragszolgák voltak. Dolgozatomban nem kívánok kitérni a Ceausescu által fenntartott rendszer elemzésére, azonban szükséges megemlíteni, hogy az erdélyi cigányok élete is olyan mértékben ellehetetlenedett, hogy kényszerhelyzetbe kerültek. Sokan az éhezéstől uzsorások hálójába keveredtek, így más választásuk nem maradt, mint megszökni a nagyvilágba. A jólét reményében sok cigány főleg nyugatra menekült, még mások Magyarországon keresték a megélhetésüket. A Román

²⁵ Binder, 2009. 04. 23.

Forradalom sem hozott a cigányok számára megváltást, legalábbis saját szülőföldjükön nem.

A magyarországi politikai rendszerváltoztatás sem hozott egyértelmű jólétet az itt élő cigányok számára, hiszen a gazdaság átalakításának legelső vesztesei itt is a cigányok voltak. Alulképzettségük és egyéb okok miatt ők voltak az elsők, akik munkanélkülivé váltak. A társadalom minden területe változás alatt, vagy éppen változás előtt állt. A munkahelyek megszűnése magával hozta a munkanélküliséget, a fogyasztói árak az egekbe szöktek, a munkabérek viszont nem növekedtek azzal arányos mértékben. Az állásukat elveszített emberek rövid ideig munkanélküli ellátást kaptak, ami tovább nehezítette a magyar gazdaságpolitikai helyzetet is. A munkanélkülieket támogató eszköz nem szólt a végtelenségig, többen kiestek ebből az ellátásból és anélkül maradtak. Fontos említést tennünk arról is, hogy a lecsúszó társadalmi rétegek szereplői egy idő után nem csak gazdasági szempontból lehetetlenülnek el, hanem morális szempontból is, hiszen sokan alkoholistává váltak, vagy rokkanttá.

Éppen ebben az időszakban érkeztek hazánkba az erdélyi cigányok, hogy megélhetést találjanak a maguk és családjuk számára. Szlavkovits az Erdélyből érkező cigányokat egyik írásában „*boldognak*” nevezi, hiszen számukra már az is örömet jelentett, hogy volt ahol a fejüket lehajthatták, rendszeresen kaptak fizetést és

járhattak istentiszteletre.²⁶ Ezt a mórashalmi LMP képviselője egyszerűen „*rabszolgatartó rendszernek*” nevezi. Annak ellenére, hogy a homokháton óriási a munkanélküliség, a gazdák mégis külföldről hoznak vendégmunkásokat, mert azok kevesebb pénzért is dolgoznak, a helyi munkavállalókat pedig nem foglalkoztatják. Véleménye szerint a romániai vendégmunkásokat elkülönítve tartják, és az önkormányzat által létrehozott rendészeti csoporttal őrzik őket.²⁷ Meglátásom szerint is hagy kívánni valót maga után ez az intézkedés. Ahogyan a bevezetésemben is megfogalmaztam, személyes ismeretséget ápolok ezzel a közösséggel, akik valóban arról beszéltek nekem is, hogy úgy érzik magukat, mint a rabszolgák, de számukra ez még mindig jobb így is, mint ha otthon (Romániában) lennének, hiszen ott egyáltalán nincs számukra megélhetési lehetőség. Sokan tömegszálláson vannak, este pedig nem hagyhatják el azt. A fizetésüket jónak tartják, ha nem számolják azt, hogy valóban mennyit is dolgoznak érte. Ugyanakkor a rendészeti csoport tagjai állandóan beléjük kötnek, akiktől egyáltalán nem félnek, és ha kell „*megeszik őket vacsorára*”.²⁸

²⁶ Szlavkovits, 2013. 03. 29.

²⁷ Horváth, 2014. 04. 04.

²⁸ Péter, 2020. 12. 07.

4.1 Az önkormányzati rendészeti csoport működése

Meglátásom szerint a Jobbik rátolta saját akarátát a helyi önkormányzati vezetésre. A Jobbik szándéka az volt, hogy a Magyar Gárda által jelen legyen a területen, ezáltal a helyieket magához édesgesse, a vendégmunkásokban pedig félelmet keltsen. Minden bizonnyal – ebben egyetértek Nógrádival – ez a Jobbik politikai haszonszerzését munkálta volna. Ugyanakkor ez a jelenlét a helyi Fideszes önkormányzatok gyengeségének látszatát keltette volna és a rendőrség tehetetlenségét, hogy nem képes a magyarokat megvédeni a „románcigánybűnözőktől”. Ezt követően Nógrádi más köntösbe bújtatva – véleményem szerint – megalakította a saját magyargárdáját. Ennek működéséről Horváth egy kiszivárogtatott hangfelvétel alapján azt írja, hogy ezt az önkormányzati rendészeti csoportot a gazdák által kötelezően befizetett úgynevezett „regisztrációs” és egyéb támogatásokból tartják fenn, akik cserében „kordában tartják” a gazdák idénymunkásait. Ez azt jelenti, hogy arra törekszenek, hogy ezek az emberek ne jelenjenek meg közterületen, csak a munkaterületükön és a szállásukon tartózkodhassanak. Nógrádi ezen a hangfelvételen arról is beszél, hogy lehet ennek kapcsán személyi szabadság korlátozásáról beszélni, de szerinte ez liberális megközelítés, amivel ő nem foglalkozik.²⁹ A leírtak alapján azt

²⁹ Horváth, 2014. 04. 04.

állítom, hogy a Fideszes polgármester teljesen a Jobbik „*programját*” valósította meg. Amennyiben az alapvető emberi jogokat vesszük figyelembe, azt látjuk, hogy szinte minden területen megsértették azokat. Ugyan a bűncselekmény elkövetőit letartóztatták, jogerős bírósági döntés alapján megbüntették, mégis ezáltal az egész közösséget kollektíven büntették.

4.2 Diszkrimináció és kollektív megfélemlítés

A gyermekek kimaradtak az iskolából egy időre a verbális fenyegetések és az iskolában ért atrocitások miatt, diszkrimináció érte őket az egészségügyi ellátásban, a lakhatásukban – ezen a területen még azt is megtiltották, hogy akinek pénze van az sem vehetett házat Mórahalmon. Konkrétan tudok olyan ingatlanvételi ügyletről, amit a polgármester nyomására meg kellett semmisíteni. Volt olyan család, aki a buszállomáson várakozott az időszakos járatra, a buszvezető azonban megállás nélkül továbbhajtott a buszváróban hagyva a kisgyermekes családot. Mindezek mellett kijelenthető, hogy a közösséget akadályozták és megsértették a szabad vallásgyakorlásukban is, hiszen minden eszközt megragadtak ahhoz, hogy megakadályozzák az istentiszteletre való gyülekezést. Minden vendégmunkást regisztráltak, a személyes adataik mellett szerepelt az is, hogy melyik gazdához tartoznak (a gazdák ez alapján fizettek regisztrációs díjat a rendészeti csoport alapítványának). A gazdákat

arról tájékoztatták, hogy az önkormányzat folyamatos kapcsolatban van a NAV-al és a munkafelügyelettel, akiket rendszeresen tájékoztatnak a vendégmunkások jelenlétéről, és ha valaki nem működik együtt velük, vagy eltitkolja a munkások valós számát, akkor jelentik ezeknek a szerveknek, akik kimennek ellenőrzést tartani. Szintén Horváth ír arról is a kiszivárogtatott hangfelvétel kapcsán, hogy a Fideszes polgármester, Nógrádi határozottan kijelenti, idézem: *„Lehet, hogy megdöbbenő lesz, amit mondok, de nem látszik (kiút), mert kimondottan üldözzük az integrációt”*. Ez a polgármester olvasatában azt jelenti, hogy minden eszközzel azon vannak, hogy megakadályozzák a további vendégmunkások érkezését, valamint az itt dolgozók letelepedését. És hogy mindezt milyen eszközzel tette még a gazdák megfenyegetésén is túl? Tette ezt hatósági eszközökkel, gyámhatósági eszközzel, egészségügyi szűrő vizsgálatokkal, az oktatási infrastruktúra igénybevételének akadályozásával és egyéb szociális ellátórendszer igénybevételének akadályozásával. Ismételten a saját szavait idézem: *„Kizárólag csak azokat az elemeket hagyjuk itt a rendszeren belül, akik a legális munkavállalás eszközeinek vagy kritériumainak megfelelnek”*.³⁰ Ebben a mondatban különösnek tetszik, hogy a külföldi munkavállalókat *„elemeknek”* nevezi, ami véleményem szerint a dehumanizálás fogalmát is kimerítette.

³⁰ Horváth, 2014. 04. 04.

4.3 Néhány nehéz év után

A magyarok és romániai cigányok közötti konfliktus sokat enyhült. A családok nagyrésze elköltözött Mórahalomról, dolgozni is csak nagyon kevesen járnak át. A gyermekeket más település iskoláiba vitték át a szülők, ahol „*jól jöttek*” az iskolabezárás elkerülése miatt. Ezek közül a gyermekek közül többen is kiváló tanulók. Van, aki zeneművészeti pályára készül, és van, aki az orvosi egyetemre. Többen saját tulajdonú ingatlant tartanak fenn, a kocsmák nagymértékben kiürültek. A gyülekezet is saját tulajdonú közösségi házat, szeretetszolgálatot tart fenn, ahol a szabad vallásgyakorlás mellett képzéseket, tanfolyamokat és kulturális rendezvényeket szervez. Úgy tűnik a politikai közéletben is egyre fontosabb tényezővé válik a romániai cigány csoport, hiszen egyre többen rendelkeznek kettős állampolgársággal, így a választások idején minden politikai tábor megkörményezi őket. A foglalkoztatásukat tekintve a helyi gazdák elégedettek velük, lakhatási körülményeik és bérük nagymértékben rendeződött. Nagy előrelépésként értékelem, hogy a felnőttek is megjelentek az oktatás területén, ahol nem csak jogosítványt, szakmát szereznek, hanem közülük heten az érettségire készülnek.

5. Összefoglalás

Dolgozatomban szerettem volna bemutatni egy olyan közösséget, akiket éppen akkor ismertem meg, amikor talán a legnehezebb helyzetben voltak magyarországi tartózkodásuk, munkavállalásuk kapcsán. Láthattam örömeiket, reményüket, de láthattam könnyeiket és megalázottságukat is. Szerettem volna leírásomban rámutatni arra is, hogy milyen nehéz helyzetben voltak az éppen aktuális politikai, közéleti szereplők a rendszerváltoztatás közvetlen közelében, mind szociálpolitikai, mind gazdaságpolitikai értelemben. Szükséges szót ejtenünk arról is, hogy ebben a nehéz időszakban is volt olyan önkormányzati képviselőcsoport, polgármester, akik felszólaltak a homokháton megélhetésükért küzdő cigányok mellett és segítették őket. Ők voltak azok, akik személyes ismeretségeket ápoltak a cigány közösséggel, ismerték a munkájukat, gyermekeik iskolai jegyeit, látták kultúrájukat, vallásgyakorlásukat. Persze ők voltak kevesebben.

Felhasznált források

Binder Mátyás, *A romániai cigányok rabszolgasága és a 19. századi cigány migráció*, 2020. 12. 14.

https://toriblog.blog.hu/2009/04/23/a_romaniai_ciganyok_rabszolgasaga_es_a_19_szazadi_cigany_migracio

Dobó Csaba, *Éjszakai tüntetés a mórakalmi rendőrség előtt a gyilkos románok miatt*, 2020. 12. 14. <https://szegedma.hu/2012/10/ejszakai-tuntetes-a-morahalmi-rendorseg-elott-a-gyilkos-romanok-miatt-fotok>

Durkó Szabolcs, *Fiatalon éhezett, ma ő segít a rászorulókon – interjú Péter Pállal, az MPE OCM Konzultációs Tanács tanácstagjával*, 2020. 12. 10.

<https://remenyhir.hu/fiatalon-ehezett-ma-o-segit-a-raszorulokon-interju-peter-pallal-a-konzultacios-tanacs-tanacstagjaval/>

Élő Anita, *Új jelenség: romániai cigány vendégmunkások települnek Magyarországra*, 2020. 12. 11.

<http://valasz.hu/itthon/uj-jelenseg-romaniai-cigany-vendegmunkasok-telepulnek-magyarorszagra-119790>

Horváth Bence, *Így tartják a román vendégmunkásokat rabszolgaként Mórakalmon*, 2020. 12. 10.

<https://444.hu/2014/04/04/vendegmunkasok-kordaban-tartasarol-beszelt-morahalom-fideszes-polgarmestere/>

Matula Anikó, *A homokháti kistérség területfejlesztési koncepciójának vitaanyaga*, 2020. 12. 11.

http://www.terport.hu/webfm_send/2220

Szlavkovits Rita, *Gyilkosság után xenofóbia – gárdát toboroznak a vendégmunkások miatt*, 2020. 12. 04.

<https://magyarnarancs.hu/kismagyarorszag/gyilkossag-es-xenofobia-gardat-toboroznak-a-vendegmunkasok-miatt-84177>

Sz. n., *Elkapták a mórahalmi gyilkosokat – a jobbik tüntetett*, 2020. 12. 14.

<https://www.delmagyar.hu/szeged-es-kornyeke/elkaptak-a-morahalmi-gyilkosokat-a-jobbik-tuntetett-3073783/#>

Viorel Achim, *Cigányok a Román történelemben*, Budapest, Osiris Kiadó

https://kisebbsegkutato.tk.mta.hu/uploads/files/olvasoszoba/romaszovegtar/ciganyok_a_roman_tortenelemben.pdf